

Wyrok z dnia 25 maja 2004 r.

III UK 31/04

Tryb wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) nie został odrębnie uregulowany w tej ustawie i dlatego w tym zakresie ma zastosowanie art. 149 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach.

Przewodniczący SSN Andrzej Wasilewski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Katarzyna Gonera.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 maja 2004 r. sprawy z wniosku Ireny M.-S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 6 listopada 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. decyzją z dnia 22 lipca 2002 r. wznowił postępowanie i uchylił swą uprzednio wydaną decyzję z dnia 9 listopada 2001 r. oraz odmówił wnioskodawczyni - Irenie M.-S. prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem.

Następnie, Sąd Okręgowy w Rzeszowie wyrokiem z dnia 29 stycznia 2003 r. [...] oddalił odwołanie wnioskodawczyni od powyższej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. z dnia 22 lipca 2002 r. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Okręgowy ustalił, iż strona pozwana naprzód zawiesiła wypłatę przyznanego uprzednio wnioskodawczyni decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. z dnia 9 listopada 2001 r. świadczenia w postaci prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem z uwagi na kontynuację zatrudnienia przez wnioskodawczynię, a następnie - wobec stwierdzenia w dniu 27 czerwca 2002 r. przez lekarza

orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na podstawie udostępnionej mu dokumentacji lekarskiej, że syn wnioskodawczynie nie wymagał i nadal nie wymaga stałej opieki lub pomocy innej osoby w czynnościach samoobsługowych - wydała zaskarżoną decyzję o wznowieniu postępowania oraz o uchyleniu przyznanego uprzednio na rzecz wnioskodawczynie świadczenia w postaci prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem. Na podstawie dowodu z opinii biegłego lekarza sądowego - specjalisty z zakresu chorób płuc, która przeprowadzona została na zlecenie Sądu, Sąd Okręgowy stwierdził, że syn wnioskodawczynie - Krzysztof S. (urodzony w dniu 14 maja 1986 r.) przed dniem 31 grudnia 1998 r. nie wymagał, ani też aktualnie nie wymaga stałej opieki i pielęgnacji lub pomocy ze strony matki w związku ze stwierdzoną u niego chorobą - astmą oskrzelową (§ 1 ust. 1 w związku z § 1 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki Dz.U. Nr 28, poz. 149), natomiast stan zdrowia dziecka uzasadnia okresową opiekę w przypadku istotnych zaostrzeń choroby.

Z kolei, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z dnia 6 listopada 2003 r. [...] oddalił apelację wnioskodawczynie od powyższego wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 29 stycznia 2003 r., a odnosząc się w uzasadnieniu swego rozstrzygnięcia do jej zarzutów stwierdził, iż „organ rentowy był w prawie do wznowienia postępowania dotyczącego Ireny M.-S., na podstawie jednak art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, a nie - jak wskazano błędnie w zaskarżonej decyzji, jak i w odpowiedzi na odwołanie - art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a.”, podkreślając równocześnie, że zaskarżona decyzja organu rentowego poprzedzona została zapoznaniem się przez lekarza orzecznika w dniu 27 czerwca 2002 r. „z dokumentacją lekarską, uzyskaną z placówki, która w dniu 26 października 2001 r. wydała zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia nieletniego Krzysztofa S.”.

W kasacji od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 6 listopada 2003 r. pełnomocnik wnioskodawczynie zarzucił naruszenie: po pierwsze - § 1 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. Nr 28, poz. 149 ze zm.) w związku z art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) „przez odebranie wnioskodawczynie prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu sprawowania opieki nad dzieckiem wsku-

tek uznania przeprowadzonego postępowania za prawidłowo wznowione, mimo iż brak było przesłanek do weryfikacji tego prawa”; oraz po drugie - art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a. i art. 149 § 1 k.p.a. w związku z art. 124 ust. 1 oraz art. 14 ust. 1 i ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a także art. 233 k.p.c. - wobec przyjęcia, że przepisy te mogły stanowić w danym wypadku podstawę prawną do wznowienia postępowania w sprawie oraz uchylenia uprzednio wydanej prawomocnej decyzji, na mocy której wnioskodawczyni uzyskała prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem. Równocześnie, wskazując na okoliczność uzasadniającą przyjęcie kasacji do rozpoznania, w kasacji podniesiono, iż w rozpoznawanej sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, które sprowadza się do potrzeby odpowiedzi na pytanie: „czy instytucja ponownego ustalenia prawa do świadczenia z art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ma charakter alternatywny w stosunku do instytucji wznowienia postępowania na podstawie art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a.”; „czy w postępowaniu rentowym prowadzonym na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dopuszczalne jest wznowienie postępowania na podstawie jednej decyzji, która jednocześnie ponownie ustala prawo do świadczeń, czy też ‘wznowienie’ postępowania powinno nastąpić w formie postanowienia na podstawie art. 149 § 1 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o FUS”; oraz „czy orzeczenie lekarza orzecznika, nieistniejące w chwili wydania decyzji o przyznaniu emerytury, a uzyskane dopiero po jej wydaniu w sprawie nie objętej zakresem art. 114 ust. 1 i 3 ustawy o FUS oraz poza jakimkolwiek trybem przewidzianym w przepisach ustawy o FUS, a przy tym wyłącznie w celu weryfikacji ustaleń dokonanych mocą prawomocnej decyzji organu rentowego, może być źródłem ujawniającym okoliczność istniejącą przed wydaniem decyzji przyznającej emeryturę wbrew treści zaświadczenia lekarskiego odpowiedniej placówki medycznej, wydanego na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r.”. W konsekwencji, w kasacji sformułowany został wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji i uchylenie poprzedzającej go decyzji organu rentowego lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS stanowi wyraźnie, że „prawo do świadczeń ulega ponownemu ustaleniu” także z urzędu, „jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość”. Ponieważ równocześnie art. 124 tej ustawy stanowi, iż w postępowaniu o świadczenia w niej określone „stosuje się przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej”, to wynika stąd, że powyższa dyspozycja 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS stanowi *lex specialis* względem analogicznej dyspozycji art. 145 § 1 pkt 1 k.p.a., wedle której w sprawie zakończonej decyzją ostateczną wznawia się postępowanie, jeżeli „wyjdą na jaw istotne dla sprawy nowe okoliczności faktyczne lub nowe dowody istniejące w dniu wydania decyzji, nie znane organowi, który wydał decyzję” i w konsekwencji, w sprawach, których dotyczy art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie ma zastosowania art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a. Natomiast kwestia trybu wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie została odrębnie uregulowana w tej ustawie i dlatego w tym zakresie ma zastosowanie art. 149 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, co oznacza, że w celu wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS organ rentowy na-przód powinien wydać postanowienie o wznowieniu postępowania (art. 149 § 1 i 2 k.p.a.), a dopiero w dalszej kolejności - po przeprowadzeniu wznowionego postępowania - powinien wydać stosowną decyzję (art. 151 k.p.a.). Jakkolwiek postanowienie o wznowieniu postępowania powinno być wydane w formie pisemnej i powinno zostać doręczone stronom tego postępowania, skoro ma ono na celu ponowne ‘wszczenie postępowania’ w tej samej sprawie (art. 61 § 4 k.p.a.), to jednak niezadośćuczynienie temu obowiązkowi nie stanowi rażącego naruszenie prawa, które mogłoby uzasadniać stwierdzenie nieważności wznowionego postępowania, ponieważ na postanowienie o wznowieniu postępowania nie przysługuje zażalenie (art. 141 § 1 k.p.a. - *a contrario*), a zarzut na takie naruszenie prawa przez organ strona może podnieść w odwołaniu od decyzji wydanej w wyniku wznowionego postępowania, przy czym zarzut ten powinien być uwzględniony przez organ odwoławczy w sytuacji, gdy naruszenie to miało wpływ na rozstrzygnięcie w sprawie.

W rozpoznawanej sprawie, jest poza sporem, że organ rentowy wznawiając postępowanie nie doręczył wnioskodawczyni postanowienia o wznowieniu tego postępowania, a w decyzji wydanej w wyniku wznowienia tego postępowania błędnie wskazał na art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a. zamiast na art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Wskazane uchybienia prawne nie miały jednak wpływu na treść rozstrzygnięcia wydanego przez organ rentowy w wyniku wznowienia postępowania w niniejszej sprawie. W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny trafnie bowiem stwierdził, że zaskarżona decyzja organu rentowego z dnia 22 lipca 2002 r. - uchylająca uprzednio wydaną decyzję z dnia 9 listopada 2001 r., przyznającą wnioskodawczyni uprawnienie do wcześniejszej emerytury na podstawie przedstawionego przez nią zaświadczenia lekarskiego z dnia 26 października 2001 r. o stanie zdrowia jej dziecka - została wydana w wyniku wznowienia postępowania i na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika, który w dniu 27 czerwca 2002 r. w wyniku zapoznania się z dokumentacją lekarską, uzyskaną z placówki, która uprzednio wydała zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia małoletniego dziecka wnioskodawczyni, stwierdził, że dziecko to przed dniem 31 grudnia 1998 r. nie wymagało stałej opieki swej matki, co też następnie - w wyniku postępowania dowodowego przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie - potwierdziła w przedmiotowej sprawie również opinia biegłego lekarza sądowego. Ustalenia te, które podzielił także i przyjął jako własne Sąd Apelacyjny, nie zostały zakwestionowane w kasacji. Stąd bezzasadne okazały się zarzuty kasacji dotyczące naruszenia w rozpoznawanej sprawie § 1 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury, a także zarzut dotyczący braku podstaw do wznowienia postępowania w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Natomiast fakt naruszenia przez organ rentowy wznawiający postępowanie w rozpoznawanej sprawie art. 149 § 1 i 2 k.p.a., wobec niedoręczenia wnioskodawczyni postanowienia o wznowieniu postępowania, jakkolwiek miał miejsce w niniejszej sprawie, to jednak nie mógł mieć i nie miał żadnego znaczenia dla treści decyzji organu rentowego wydanej w wyniku wznowionego postępowania i dlatego nie został uwzględniony.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====